

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2000 rd

**Regeringens proposition med förslag till lagar
om ändring av 2 kap. lagen om verkställighet av
straff samt 5 § lagen om rannsakningsfängelse**

**Regeringens proposition med förslag till lag om
ändring av lagen om verkställighet av straff**

INLEDNING

Remiss

Riksdagen har till lagutskottet för beredning remitterat följande två propositioner, som utskottet har beslutat behandla i ett sammanhang:

— regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 2 kap. lagen om verkställighet av straff samt 5 § lagen om rannsakningsfängelse (RP 171/2000 rd), som remitterades till utskottet den 7 november 2000, och

— regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om verkställighet av straff (RP 35/2000 rd), som remitterades till utskottet den 17 maj 2000.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- fängvårdsdirektör Kimmo Hakonen, regeringsrådet Leena Kuusama och lagstiftningsrådet Outi Suviranta, justitieministeriet
- överkommissarie Risto Karhunen, inrikesministeriet
- vaktchef Aimo Koivisto, Helsingfors centralfängelse
- laboratorieföreståndare Pirjo Lillsunde, Folkhälsoinstitutet
- juris doktor, docent Jussi Pajuojä.

PROPOSITIONERNA

Proposition 171/2000 rd

Enligt nuvarande uttryckliga bestämmelser är fångar skyldiga att lämna urin- och utandningsprov i anknytning till rusmedelsövervakningen inom fängvårdsväsendet. Numera finns det nya metoder som gör det möjligt att med ett salivprov avslöja rusmedelsbruk. När det gäller rusmedelsövervakningen inom fängvården är skyldigheten att lämna salivprov juridiskt oklar. Regeringen föreslår att lagen om verkställighet av straff och lagen om rannsakningsfängelse ändras för att denna rättsliga oklarhet skall elimineras och för att det skall bli obligatoriskt att lämna salivprov.

Ändringarna avses träda i kraft så snart som möjligt sedan de har antagits och blivit stadfästa.

Proposition 35/2000 rd

Regeringen föreslår att lagen om verkställighet av straff kompletteras med en sådan fullmaktsbestämmelse som den nya grundlagen förutsätter. Bestämmelsen gäller möjligheten att genom förordning av statsrådet meddela närmare bestämmelser om åtgärder i samband med verkställighet av fängelsestraff och bötesstraff, det närmare innehållet i verkställigheten av fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter samt fängvårdsväsendets organisation och administration.

Kompletterande bestämmelser utfärdas i förekommande fall genom förordning av justitieministeriet. Dessutom föreslås lagen i överensstämmelse med grundlagsreformen bli kompletterad med bestämmelser om bemyndigande att genom förordning av republikens president be-

stämma om fängsvårdens förtjänstkors och genom förordning av justitieministeriet om emblem och tjänstedräkt för fängsvårdsväsendet.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt sedan den har antagits och blivit stadfäst.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Av de orsaker som framgår av propositionsmotiveringen och med stöd av erhållen utredning finner utskottet förslaget behövligt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslagen men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Salivprov (RP 171/2000 rd)

Salivprovtagning. Drogtestning av fångar utgör ett av de viktigaste inslagen i rusmedelsövervakningen inom fängsvården. Enligt gällande bestämmelser kan fångar beordras att lämna urinprov om det finns skäl att misstänka att de är påverkade av alkohol eller något annat rusmedel eller för att de skall kunna beviljas vissa friheter eller för att de förbundit sig att avstå från alkohol och andra rusmedel och därmed kan bli placerade på drogfria avdelningar eller drogfria anstalter (öppna anstalter). Nu föreslås det att också salivprov skall bli möjliga i samma situationer.

De drogtestade fångarnas ställning förbättras om salivtest får tas i bruk. Det är mindre intimt att lämna ett salivprov än ett urinprov och ett salivprov kränker inte lika mycket fångens personliga integritet och privatliv. Salivprov tas i allmänhet med hjälp av en vaddpinne från den inre ytan av kinden. För ett urinprov måste fången klä sig naken inför en väktare för att provet inte skall kunna manipuleras. Ett salivprov är inte förknippat med samma psykiska eller andra hälsorelaterade svårigheter som ett urinprov ibland kan göra.

Från myndigheternas synpunkt är salivtest ändamålsenliga i och med att de sparar tid. Det behöver inte heller byggas några nya särskilda provtagningsfaciliteter för salivtest. Användningen av personella resurser blir också effekti-

vare när salivprovet kan tas av en person av annat kön än fången och när personalen inte behöver vänta på provresultatet.

Salivprovets tillförlitlighet. Den salivbaserade snabbtesten är än så länge inte lika tillförlitliga som de urinbaserade testen. Alla droger kommer inte fram vid ett snabbtest och en del ämnen syns kortare tid i saliven än i urinen. Resultaten av salivtest kan därför inte som sådana användas som grund för ett för fången negativt beslut. När ett snabbtest är positivt behövs det fortfarande kompletterande laboratorietest, som för det mesta görs på urinprov.

Ju mer avancerade salivtesten blir desto troligare är det att uppsättningen droger som kan fås fram med metoden breddas och antalet felaktiga negativa beslut minskar.

Kostnadseffekten av testerna. Med den testutrustning fängsvårdsväsendet använder för snabburinprov kostar ett test avseende ett ämne drygt 10 mark, ett test avseende fyra ämnen drygt 40 mark, ett test avseende fem ämnen drygt 50 mark och ett test avseende sex ämnen drygt 60 mark.

Det kostar fängsvårdsväsendet drygt 200 mark per test när man i samband med en verifierande undersökning söker efter och påvisar ett ämne. Motsvarande kostnad för att söka efter och påvisa en ämnesgrupp är knappt 300 mark, för tre ämnesgrupper knappt 400 mark och en omfattande sökning är närapå 700 mark.

Eftersom testutrustningen för salivprov än så länge varit bara i provbruk finns det inte några uppgifter om de slutliga kostnaderna. Under försöket har den apparat som behövs för att analysera testerna kostat 14 000 mark och därtill kommer cirka 30 mark per test per testat ämne. Det är

sannolikt att priset på apparaten och ett test kommer att sjunka när metoden blir vanligare.

Även med priser på denna nivå, arbetskraftskostnader inkluderade, skulle apparaturanskaffningen vara rätt snabbt avskriven och salivtesten bli billigare än urintesten.

Slutsatser. Utskottet anser det vara helt på sin plats att salivprov tas i bruk så snabbt som möjligt. Detta utesluter inte att urinprov används när detta bedöms vara nödvändigt. Skrivsättet, som kritiserats för att bestämmelserna inte är metodneutrala, kan åtgärdas när riksdagen får sig förelagd den totalrevidering av bestämmelserna om verkställighet av straff som för närvarande bereds.

Bestämmelserna om rätt att utfärda förordning (RP 35/2000)

Utskottet föreslår att lagförslaget i proposition RP 35/2000 rd godkänns i detta sammanhang, för att lagen om verkställighet av fängelsestraff inte skall behöva ändras med två separata lagar som båda avses träda i kraft så snart som möjligt. Lagförslaget med bestämmelser om rätt att

utfärda förordning har ympats in i det första lagförslaget i proposition RP 171/2000 rd och de båda lagförslagets ingresser har sammanslagits.

Utskottet föreslår följande ändringar i 1 kap. 8 §:

— skrivningen i 1 mom. 1 punkten preciseras genom att "bötesstraff" byts ut mot "förvandlingsstraff för böter" och

— 1 mom. 3 punkten stryks. Enligt 119 § 2 mom. grundlagen skall om fångvårdsväsendets organisation och förvaltning först bestämmas genom lag innan närmare bestämmelser kan utfärdas genom statsrådsförordning.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår lagutskottet vördsamt

att det andra lagförslaget i proposition RP 171/2000 rd godkänns utan ändringar och

att det första lagförslaget godkänns utifrån det första lagförslaget i proposition RP 171/2000 rd och lagförslaget i proposition RP 35/2000 rd som följer:

1.

Lag

om ändring av 1 och 2 kap. lagen om verkställighet av straff

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 1 kap. 8 §, 2 kap. 3 d § 1 mom., 9 b § 3 mom. och 9 c §,

dessa lagrum sådana de lyder, 1 kap. 8 § och 2 kap. 9 c § i lag 128/1995 samt 2 kap. 3 d § 1 mom. och 9 b § 3 mom. i lag 364/1999 (utesl.), samt

fogas till 1 kap. en ny 8 a § som följer:

1 kap.

Allmänna stadganden

8 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet kan närmare föreskrifter meddelas om

1) åtgärder i anslutning till verkställighet av fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter, samt

2) placeringen av fångar, verksamheten och ordningen i straffanstalterna, förfarandet vid

vidtagande av de tvångsåtgärder som avses i denna lag, fångarnas kontakter utanför straffanstalten samt det övriga innehålllet i verkställigheten av fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter (*utesl.*).

(3 punkten *utesl.*)

(2 mom. som i RP 35/2000 rd)

8 a §

(Som i RP 35/2000 rd)

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och förvandlingsstraff för böter

3 d, 9 b och 9 c §

(Som i RP 171/2000 rd)

Ikraftträdelsebestämmelsen

(Som i RP 171/2000 rd)

Helsingfors den 28 november 2000

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv

vordf. Matti Vähänäkki /sd

medl. Sulo Aittoniemi /alk

Leena-Kaisa Harkimo /saml

Jyri Häkämies /saml

Erkki Kanerva /sd

Toimi Kankaanniemi /fkf

Annika Lapintie /vänt

Paula Lehtomäki /cent

Kari Myllyniemi /cent

Kirsi Ojansuu /gröna

Veijo Puhjo /vänt

Tero Rönni /sd

Mauri Salo /cent

Marja Tiura /saml

Lasse Virén /saml.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Kaisa Vuorisalo.